

aforístic en què Nietzsche es pregunta cap on ens portarà el nihilisme: si cap a una nova moral o cap a l'angoixa i la desesperació.

JOAN CUSCÓ I CLARASÓ

Grup de Recerca EIDOS, Platonisme i Modernitat
Universitat de Barcelona
joancusco@ub.edu

Marina Garcés, *Escola d'aprenents*, Barcelona: Galaxia Gutenberg, 2020, 192 pàgines. ISBN: 9788418218422

L'obra de Marina Garcés és una reflexió sobre què és l'aprenentatge i com volem ser educats. Fa preguntes que ajuden a donar resposta a com entendre l'educació en un moment en què l'educació i les maneres d'ensenyar estan canviant i ens semblen abocar a un futur incert. El capitalisme i la lògica del rendiment han traspassat fins a la medul·la de qualsevol estructura, i també, de l'educació. Qui és el mestre, qui és l'aprenent, i com repensar-ho dins del món actual són alguns dels llocs que travessa l'autora, acompanyant la reflexió des d'una perspectiva filosòfica. Garcés dialoga amb una llarga llista d'autors i filòsofs que ajuden a contextualitzar el paradigma teòric des del qual pensar l'aprenentatge: Jaques Rancière, Zygmunt Bauman, Gayatri Spivak, Primo Levi, i encara Michel Foucault, sobre les formes de govern i l'autoritat, Hannah Arendt sobre la condició política, o Deleuze i Guattari sobre les polítiques del rostre, on Garcés defensa que el rostre manifesta les «relacions que van més enllà de la conformació de cada cos» (p. 35). L'autora recupera també Primo Levi per explicar la vergonya individual, la vergonya del món i la crueltat com a condició del pensament i de l'art.

Escola d'aprenents s'estructura en nou capítols, cadascun subdividit en diversos apartats on l'autora escriu sobre cinc temes que van teixint la reflexió, que passa per diferents temàtiques que tenen totes l'aprenentatge com a fil conductor. La incapacitat d'imaginar un futur, el capitalisme, les dinàmiques que s'amaguen darrere les relacions de poder, la violència i la vergonya, són alguns dels conceptes que habiten el raonament que planteja Garcés sobre l'aprenentatge, i proposa com hauria de reconfigurar-se dins un món que està estancat. L'autora és crítica amb com funciona l'educació ara mateix i com són les escoles, però la seva crítica no és purament destructiva, ja que analitza tot allò que pot quedar-se i genera una reflexió de com podria millorar perquè fos més constructiu.

Tot el llibre és un procés de reflexió filosòfica que s'inicia amb temes com la vergonya, que posa a prova la nostra capacitat de ser acceptats en el món que ens envolta i l'existència, que se'ns imposa en el naixement, i que per

tant, no està mai garantida. A l'escola hi ha certes dinàmiques que promouen la vergonya de ser diferent, o de no ser prou, de no merèixer l'existència i jerarquitzar-la. Aquesta reflexió és seguida d'una anàlisi de com hauria de ser l'aprenentatge i de com podem canviar les estructures establertes, replantejant el paradigma des del qual es pensa l'educació. Garcés planteja l'estranyament com a eina per a acceptar que a vegades ens trobem davant de situacions difícils d'entendre, com a condició política, com a oportunitat de tornar a repensar tot allò que no hem pensat del tot bé, que no hem acceptat que no sabem.

Acaba el procés contemplant la possibilitat d'imaginar un futur amb unes dinàmiques de pensament i d'acció que respectin l'aprendre autònom i s'allunyin de l'autoritat i les dinàmiques del món capitalista en què vivim. El llibre culmina amb un epíleg titulat *No volem saber* en col·laboració amb l'Escola Massana, on es fusiona un petit text de l'autora amb els dibuixos d'un ocell, a càrrec de Bendita Gloria –realitzats la tardor del 2017. En aquest petit text de tonalitat poètica, Garcés repassa les idees que ha anat exposat al llibre. Aconsegueix, a través de la fusió de la imatge i el text, deixar el lector amb un sentiment d'esperança en el futur i en el canvi. En aquesta cloenda l'autora aplica al llibre la seva proposta de compartir sempre el coneixement per tal que es doni l'aprenentatge, i aconsegueix que el lector reflexioni a partir de les seves paraules. I és que la proposta de Garcés és que el mestre cridi l'aprenent a aprendre junts, que la relació entre l'un i l'altre sigui sempre bidireccional: essent aquest el cas en què podem parlar pròpiament d'aprenentatge. Així, en aquest volum l'autora obre les portes que el lector haurà de traspasar i imaginar per si sol un cop acabat, i cada capítol és un acompanyament per a una reflexió que es realitza conjuntament. La tesi de fons és, doncs, que és a través de compartir que es podrà transformar l'aprenentatge.

D'acord amb les tesis del llibre, l'educació actual s'està amollant als esquemes que són causats pel sistema social i, sobretot, econòmic; la pedagogia es basa en el potencial personal i el talent, i l'excel·lència s'ha convertit a ser capaç de donar respostes ràpides a la incertesa i al descontrol del món que vindrà: l'escola ensenya a adaptar-te a la incertesa, al desconegut i al no-res. No se sap quin futur ens espera, i l'únic que hi ha clar és que no ho tenim clar.

Segons afirma l'autora, «l'adaptació constant al canvi s'ha convertit en la nova forma d'obediència» (p. 115), i «preguntar com educar és preguntar-nos com volem viure» (p. 18). És així com a través de l'escola d'aprenents que proposa, i la seva reflexió, el lector va descobrint que realment s'està parlant del futur, de com volem que sigui, i com volem que esdevinguin les relacions de les persones que l'habitaran.

Garcés ens apropa al concepte de l'aprenentatge que acull l'existència, la política, la necessitat de viure. És necessari problematitzar tot allò que ens envolta per no caure en la servitud en la qual ens entrena el sistema capitalista cognitiu, rentant-nos els cervells i buidant-nos de la capacitat de mostrar

atenció cap a qualsevol estímul. *Escola d'aprenents* no obvia, tampoc, la pandèmia de la Covid-19 i tota la creació de contingut que es troba als mitjans de comunicació, que està fent créixer l'era de la postveritat i les *fake news*. La ignorància ha deixat de ser quelcom involuntari i s'ha començat a produir a consciència, ja que com més buit de contingut sigui el nostre saber, més manipulable serà.

L'educació dins de l'època del neoliberalisme actual s'ha centralitzat en la noció d'*individu* i de *llibertat* per sobre de tot, la *competència* i l'*acceleracionisme* característic del capitalisme. Tal com ressegueix Garcés, és important entendre que l'aprenentatge no és possible si no hi ha una col·lectivitat que l'aculli i que el comparteixi, ja que només compartint i acompanyant, teixint relacions recíproques i bidireccionals, podem aprendre a viure en un món que és difícil d'imaginar: «aprendre els uns amb els altres i els uns dels altres, a partir de la consciència del que sabem i del que no sabem» (p.128). L'aprenentatge és fonamental, ens cal ser conscients i sincers amb tot allò que desconexem per poder començar a saber.

JUDIT GRUAS

Universitat de Barcelona
judgruas@gmail.com

Xavier Serra, *Espurna*, Catarroja (País Valencià): Ed. Afers, 2021. 178 pàgines. Ref.: 978-84-18618-00-0.

Sobre partícules incandescentes, per no deixar-se esborrar de la història. Hi ha una condició de vulnerabilitat de la consciència col·lectiva que sorgeix quan els que haurien d'esdevenir protagonistes i actors principals de les revolucions socials i polítiques són incapaços de percebre la ferida originària. Sovint atrapats en una esclavitud inercial, hipnòtica i amb efectes sedants, com qui mandreja en l'hora més greu i cau vençut al sotmetiment i la captivitat (tantes voltes *inadvertida*, vegeu Jordi Sales (2013)) de poders fàctics i tribunals aparentment irrefutables en la seva taxativitat; esdevenen ciutadans doblement vençuts. Amb la voluntat d'assenyalar els aspectes contradictoris de la subsistència, i la possibilitat d'una alternativa al defalliment, a *Espurna* (Afers, 2021) Xavier Serra (Sueca, 1967) explota el seu característic mestratge narratiu amb la descripció novel·lada de les activitats clandestines d'uns personatges aferrats a les idees de transformació social, canvi, revolució i autodeterminació dels pobles. Els protagonistes es presenten amb una missió incontestable i diàfana, però alhora ensopeguen amb les resistències pròpies d'una realitat obtusa, de patologia inerta, que reclama a crits el seu artiga-